LUMO

2

4. Katolinen kirkko

Paavin kirkko

- Katolinen kirkko on suurin kristillinen kirkkokunta, johon kuuluu noin 1,2 miljardia ihmistä (noin 50 % kristityistä).
- Vatikaani eli Pyhä istuin on katolisen kirkon hallinnollinen eli hengellinen keskus.
- Kirkon johtaja on paavi, ”apostoli Pietarin seuraaja” ja ”Kristuksen sijainen maan päällä”.

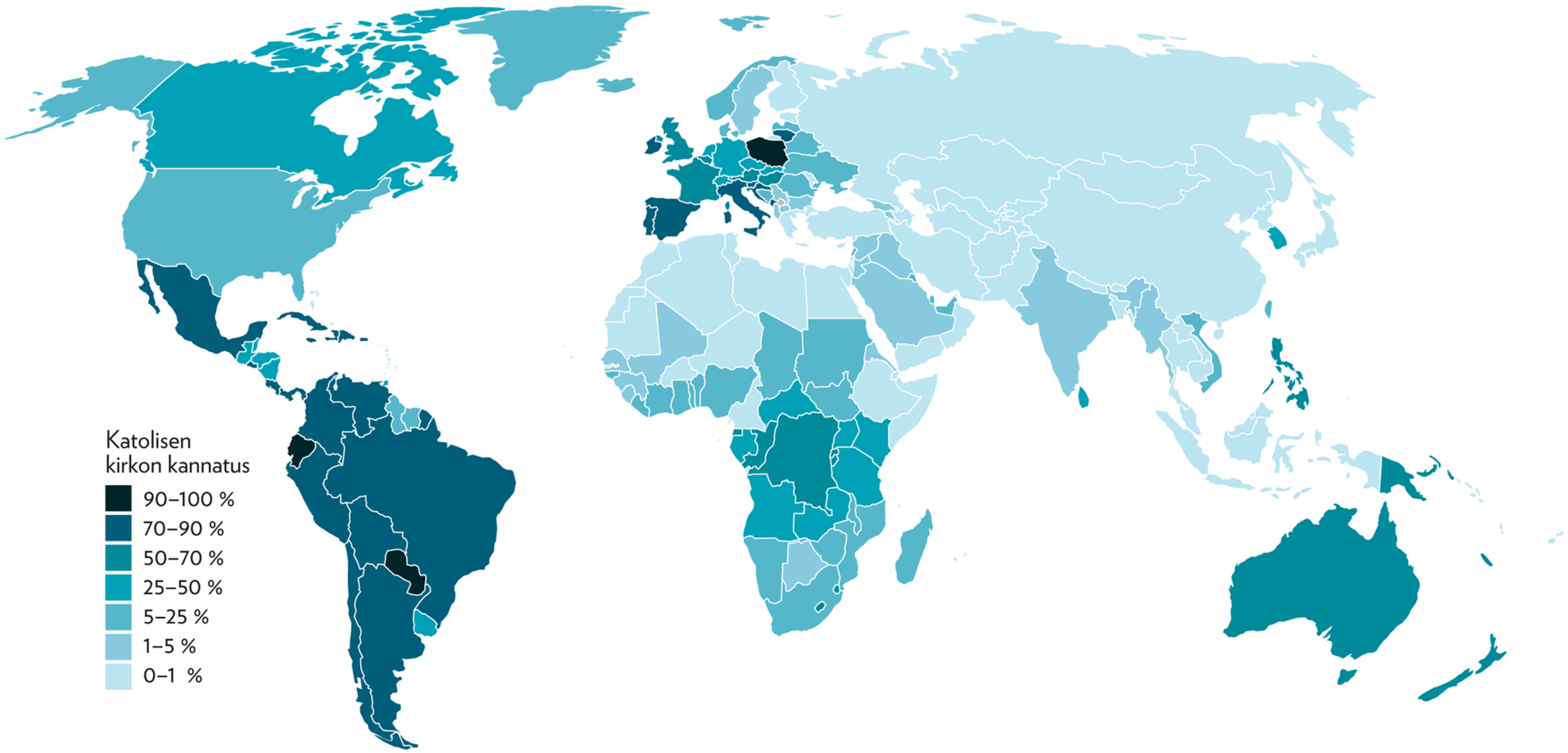
Katolisen
kirkon kannatus
90–100 %
70–90 %
50–70 %
25–50 %
5–25 %
1–5 %
0–1 %

Euroopan mahti

- Katolisella kirkolla oli paljon maallista, hengellistä ja taloudellista valtaa keskiajalla (noin v. 500–1500).
- Kirkon ohjaava vaikutus ja ihanteet näkyivät taiteessa, tieteessä, kansanopetuksessa ja oikeuslaitoksessa.

- Paavista tulee vaikutusvaltainen auktoriteetti 400-luvulla. Tälle on kaksi syytä:
  a) teologinen: apostoli Pietarin avaintenvalta, paaville periytyvä ylin tuomio-, hallinto-, ja opetusvalta kirkossa:
  ”Sinä olet Pietari ja tälle kalliolle minä rakennan kirkkoni. Minä olen antava sinulle taivasten valtakunnan avaimet.” (Matt. 16:18–19)
  b) poliittis-kulttuurinen: paaville hajoavan Rooman imperiumin tuki, Länsi-Roomaa yhdistävä tekijä
- Kirkko aloitti lähetystyön Keski- ja Pohjois-Eurooppaan, esim. Suomeen aina 1100-luvulle saakka.

- Paavin valta oli huipussaan sydänkeskiajalla (n. 1000–1300).
  - Katolinen kirkko yhdisti koko Länsi-Eurooppaa.
  - paavista ”Kristuksen sijainen”
  - inkvisitio, ristiretket
  - skolastiikka
- Myöhäiskeskiajalla (n. 1300–1500) paavin valta alkoi murentua.
  - ristiretkien epäonnistuminen, paavin vallan rappeutuminen (renessanssipaavit)

Uskonnollinen elämä

- **Messu** eli ehtoollisjumalanpalvelus on katolisen kristillisyyden ydin.
- **sakramentit**: kaste, konfirmaatio, avioliitto, papiksi vihkiminen, viimeinen voitelu, ehtoollinen ja katumuksen sakramentti
- pyhimysten kunnioittaminen
  - taivaallisia esirukoilijoita
  - parantajia, auttajia, esikuvia
  - tärkeimpänä Neitsyt Maria

- Pyhäinjäännökset eli **reliikit** ovat tärkeä osa pyhimyskulttia.
  - Kirkon alttarissa on yleensä reliikki.
  - Reliikeissä on parantavaa ja ihmeitä tekevää voimaa.
- **pyhiinvaellukset**
  - Tärkeimmät kohteet ovat Jerusalem, Rooma ja Santiago de Compostela.
  - Tämän lisäksi on tiheä paikallisten pyhiinvaellusten verkosto.

Sääntökunnat

- Katolisessa kirkossa luostari- ja maallikkoliikkeistä käytetään nimitystä sääntökunnat.
- Benedictus Nursialaisen sääntö 500-luvulla:
  - benediktiineistä läntisen luostarilaitoksen perusmalli
  - rukoile ja tee työtä, lat. *ora et labora*
  - köyhyys, kuuliaisuus, naimattomuus
  - voimakas tekijä länsimaisen kulttuurin kehityksessä ja kukoistuksessa

- 1200-luvulla kerjäläisveljestöt, kuten dominikaanit ja fransiskaanit, alkoivat syrjäyttää benediktiinisääntökunnan asemaa läntisessä kirkossa.
  - Ne vastasivat kaupungistuvan yhteiskunnan haasteisiin.
  - Talous pohjautui lahjoitusvaroihin ja almuihin, kiinteää maaomaisuutta kartettiin.
  - dominikaanit: saarnaaminen (kansankieli), opettaminen, opillinen sivistys
  - fransiskaanit: Kristuksen seuraaminen köyhyydessä, yksinkertainen elämä

- Pyhä Birgitta 1300-luvulla → birgittalaiset
- Ignatius Loyola 1500-luvulla → jesuiitat
  - tasokas koulu- ja yliopistokoulutus
  - lähetystyö
  - munkkilupaukset ja paavin alaisuus
  - taistelu harhaoppisia vastaan
  - Euroopan hoveissa opettajina ja sielunhoitajina

Luostareiden merkitys

- keskiajan korkeakulttuurin ylläpitäminen: luku- ja kirjoitustaidon keskuksia, koulut, yliopistot
- antiikin kulttuuriperinnön vaaliminen
- valtava merkitys lähialueelle ja sen taloudelle
  - lääkintätaitojen, botaniikan ja maanviljelystapojen tehostuminen, laupeudentyö (sairaalat, orpokodit), koulut, majatalo- ja vieraspalvelut, kristillisyyden ihanne

Katolinen reformi ja opin vahvistaminen

- Kirkon valta-asema heikentyi 1400–1500-luvuilla löytöretkien, renessanssin ja reformaation vaikutuksesta, mikä johti katoliseen reformiin.
- Katolinen kirkko määritteli oman tunnustuksensa Trenton kirkolliskokouksessa 1545–1563:
  - Raamattu ja traditio opin lähteenä
  - paavin ja piispojen arvovalta (pappien naimattomuus)
  - armo ja hyvät teot pelastuksen lähteenä
  - 7 sakramenttia
  - luostarielämän esikuvallisuus
  - muutokset: papiston koulutuksen parantaminen ja aneiden myynnin lopettaminen

Vatikaanin kirkolliskokoukset ja modernin maailman haasteet

- **Vatikaanin I kirkolliskokous 1869–1870**
  - Taustalla vaikuttivat teollistuminen, kaupungistuminen ja tieteen kehitys Euroopassa.
  - Vuoropuhelu modernin tieteen ja politiikan kanssa torjuttiin, uusien aatteiden leviäminen pyrittiin estämään.
  - Päätettiin, että paavi on erehtymätön tulkitessaan kirkon oppia ja elämää (**ex cathedra**).

- **Vatikaanin II kirkolliskokous 1962–1965**
  - Kirkko avautui kohtaamaan koko ihmiskuntaa koskevia kysymyksiä (sota, köyhyys).
  - myönteinen asenne ekumeniaan
  - pyrkimys uskontodialogiin, erityisesti muslimien ja juutalaisten kanssa
  - Paikalliskirkkojen itsenäisyys lisääntyi, mikä loi pohjaa kontekstuaalisten teologioiden synnylle.
  - Jumalanpalvelusuudistuksessa sallittiin paikalliset kielet latinan rinnalle, ehtoollinen molemmissa muodoissa myös maallikoille sekä paikallisten perinteiden yhdistäminen jumalanpalvelukseen.

Katolisen kirkon nykypäivän haasteita

- Katolilaiset elävät hyvin monenlaisissa kulttuureissa (maallistuneet ja liberaalit länsimaat sekä konservatiivinen ja kasvava etelä).
  - kontekstuaalisten teologioiden radikaalit muodot
  - avioero, syntyvyyden säännöstely, pappien selibaatti, pappispula, naisten rooli kirkossa
  - uskontodialogi islamin kanssa
  - suhteet Kiinaan
  - aktiivista toimintaa elämän eri alueilla

Katolinen etiikka

- Katolisen etiikan perustana on ajatus luonnollisesta laista: ihmisellä on Jumalan kuvaksi luotuna sisäinen moraalitaju.
- Syntiinlankeemuksen takia tarvitaan kirkon ja paavin kannanottoja.
- kymmenen käskyä, lähimmäisenrakkaus
- hyveiden kehittäminen

- ihmisarvo ja ihmisoikeudet
- Ihminen on syvästi yhteisöllinen: hyväosaisten on autettava kaikkia pääsemään mukaan yhteiskunnalliseen elämään.
- **lähipäätösperiaate**: Ihmiseltä ei saa ottaa yhteiskunnalle tehtäviä, jotka hän pystyy itse tekemään.